

Szegedi Odüsszeusz

Vinkler Lászlóról, aki ma lenne 75 éves

Rengeteg még az adósság. Sok a törlesztőnivaló. Hisz olyan hatalmas életművel állunk szemben, mint a Vinkler Lászlóé. Azon kevesek közé tartozott, aki önmaga szabta meg azt a mércét, mellyel pályájához és műveihez közelíteni lehet és érdemes. Pontos fogalmazott Németh Lajos professzor, amikor 1982-es emlékkiállítás kapcsán a katalógus-előszóban azt írta: „Szegedről az egész világot tekintette át — és nemcsak saját korát, hanem az egész emberiséget.” Ez a totalitási igény volt személyiségének legjellemzőbb vonása. De hát mi is a személyiség tulajdonképpen? Nem csupán a génnek közvetítette tehetség, hanem a mikro- és makrokörnyezet megannyi hatása, a személyes sors sikerei és kudarcai, a lehetőségek és gátak váltakozása, az emberi kapcsolatok alakulása mind-mind befolyásolják az ember jellemének fejlődését, személyiségének alakulását.

A szabadkai jómódú polgárcsalád hamarosan felfigyelt közgyűsségére, aki már kisgyerekként papírmassé tehenet rajzolt egy rajztanárnál. Tízévesen került Szegedre, ahol Dorogi Imre lett tanítómestere, majd az egyetem lektorátusán tevékenykedő volt kolozsvári festő, Laposy-Hegedűs Géza fogadta tanítványává. Eljárt Nyilassy Sándor festőiskolájának növendékeivel Tápéra, így még a Képzőművészeti Főiskola megkezdése előtt különböző művészeti hatások érték. A klasszikus hagyományok mellett az akadémizmus és a nagybányai természetfestés. Munkácsynak — három kiemelkedő tanítványa volt: Tornyai János a népi vonalat képviselve teljesítette ki művészetét, Rippl-Rónai József a polgári humanizmus szellemében dolgozott, Karlovsky Bertalan pedig — akinek Vinkler tanítványa volt a főiskolán — a hivatalos körök kimagasló portréfestője volt. Am Vinklernek szűk volt a tematika, s nem elégedett meg a stílus akadémizmusával sem. Glatz Oszkár osztályán oldódott benne a feszültség. Teljősen hatott rá Iványi-Grünwald Bélának egy mondata, amikor, mint főiskolás, egy portréjával elnyerve a Balló-díjat, így szólt hozzá: „En valamikor nagyon fontosnak tartottam, hogy ki milyen irányzatot képvisel. Ma úgy vagyok vele, hogy az irány-

zat mindegy, csak jó képeket csináljak.”

Vinkler korosztálya számára meghatározó élmények voltak a világgépek. A „két világháborútól érintett nemzedék” — a kortárs Bencze László szerint — nem is tudott egységes generációvá, művésznemzedékké válni. Gondoljuk csak el, mennyire más világban tájékozódott Vinkler főiskolás társai közül mondjuk Tóth Menyhért, Iván Szilárd, Szabó Vladimir, László Gyula vagy Amerigo Tot. A római ösztöndíjas év, majd a Szegeden freskókat készítő Aba-Novák Vilmos döntően befolyásolták a pályakezdő Vinkler tájékozódását. Érdekes módon mégsem képzőművész lett, hanem a leginkább meghatározó, emberileg és művésziileg új horizontokat nyitó tájékozódást, hanem az egyetem klasszika-filológus professzora, Kerényi Károly. Életének olyan szerencsés időpontjában találkozott az európai kitekintésű, nemzetközileg elismert tudóssal, amikor már szintetizálni kellett szerteágazó tanulmányait, leszűrni külföldi útjainak tapasztalatait — egy szóval rendezni dolgait. Az 1940–43-as esztendőben Vinkler műtermében csütörtökönként összegyűlt egy baráti társaság, a polgári humanizmus legjelentősebb szegedi képviselői, közöttük Sik Sándor, Bálint Sándor, Szent-Györgyi Albert, Rusznák István. Ebben a hatalmas kohézióban, a hatalmas műveltségű emberek társaságában az akkori politikailag zavaros és torz helyzetben is világosan ismerték fel a legfontosabb teendőket, s léptek föl a maguk módján a fasizmus ellen, az emberi értékek védelmében. Ez a kohó edzette és alakította Vinkler emberi-erkölcsi magatartását éppúgy, mint művészi tájékozódását. Amíg tanulmányai elvezették a reneszánszhoz, melynek csodálatos alkotásait római útjai során eredetiben csodálhatta, addig Kerényi hatására még visszább lépett az időben, s fölfedezte egy életre a görög mitológiát, melynek alakjai, történetei hol bűvópatakként, hol feltörő bő forrásként végigkísérték egész pályáját.

A magyar művészet történetének legtöbb alakja határozott tematikával és jellemző kifejezésmóddal írta be nevét a történelmi könyvbe. Kevés az olyan alkotó, aki nem egy szűk tematika bűvöletében élt, s kifejezés-

módját, stílusát nem agyfajta jellemző hitelesítette. Vinkler azon kevesek közé tartozott, akik nem témákat festettek valamilyen stílusban, hanem olyan művész volt, aki az élet, a társadalmi mozgások, a politika, a személyes sors megannyi élményét önmagán átszűrve, személyiségének mérlegén megmértetve a mondandóhoz leginkább alkalmas módon fejezte ki. Ezért nehéz az ő életművét skatulyákba gyömöszölni, ezért igényel sokkal nagyobb erőfeszítést feltörni művészetének burkait. A háború élménye számára egyet jelent a „minden egész eltörött” víziójával, s ezt más festői eszközökkel igyekezett kifejezni, mint a születés szimbólumát, a műtörténeti élmények parafrázisait, az anyag öntörvényű mozgásait kutató, s ezáltal rend és káosz problémáit fészegető gondolatait. Személyisége köré kristályosította művészetét, nyitott volt múlt, jelenre és jövőre, nyitott a mikro- és makrovilágra, másokra, de önnön belső lényegére is. Ezek a dimenziók jelölik ki helyét a magyar képzőművészet 20. századi történetében. Azt a helyet, amelyet bizonyítanunk kötelesség.

Rengeteg még az adósság. Sok a törlesztőnivaló. Vinkler László hét éve nincs közöttünk. Ma lenne 75 éves.

Tandi Lajos

A tápai búcsú tíz éve

Szeni Mihály napján emberemlékezelt óta búcsút rendeznek Tápén: körmenettel, kirakodóvásárral, mutaványosokkal és forgókkal. Több ezer ember sereglik ilyenkor a faluba, a családok vendégeket fogadnak, sütnék-főznek, s a kíváncsi nagyvárosiak is megjelennek „egy kis népeletet szagolni”.

ros módon — őrizte meg népszokásait, dalait, táncait.

Az első tápai búcsú előkészítő munkái már 1976-ban megkezdődtek. A fő koncepció az volt, hogy elsősorban a Tápén meglevő gazdag néphagyományokra kell építeni, ezért a központi program: az ország legjobb hagyományörző népi együttesének találkozója és galaestje lett. A falu főutcáján keresztülhaladó, színpompás menet tánc, a népi együttesek bemutatói, valamint a látványos gála állandó programja lett a tápai búcsúnak. A program másik alappillére: a tárgyalatkozó népművészet bemutatása a vásártéren. Harmadik programtípus: a vásártér színvonalas, szórakoztató rendezvényekkel való ellátása — a felnőttek és a gyerekek szórakoztatása.

Az első tápai búcsút 1977. október 2-án, vasárnap rendezték meg. A vásártéren a Fiatal Művészek Stúdiója

ütötte fel sátrát, a vásárlóközönseget irodalmi színpadi bemutatók, folk-rock együttesek szórakoztatták. Az első rendezvény egyértelműen sikeresnek mondható.

A következő évek — a fejlődés és a hagyományok kialakulásának éve. 1979-ben egységes, összefogottá vált a rendezvény propagandaanyaga, megszületett a Tápai Búcsú emlékje, bőr, bronz, sőt ezüst kiadásban is elkészült. Sikertől kiharcolni, hogy a népművészek elkötelezetten árusítsanak. 1980-ban a népművészeti vásáron a szakemberekből álló zsűri „telte oda a „legszebb tárgy” és a „legszebb portéká” díjat.

A siker ellenére ekkor már fekete fellegek gyülekeztek a rendezvény fölött: amikor a költségvetési egyenleget elkészítették, kitudt, hogy megdöbbentő mértékű a ráfizetés. Bebizonyosodott, ha külső szervek nem támogatják jelentős összeggel a rendezvényt, azt csak igen szerény „kivitelen” lehet a jövőben létrehozni. 1981-ben, 1982-ben és 1983-ban a népművelők, a Bartók Béla Művelődési Központ munkatársai, az egyre szűkebb anyagi lehetőségek ellenére rengeteg munkával és energiával megpróbálták a hagyományoknak megfelelően magas színvonalon megrendezni a búcsút. Az 1984-es búcsú kiemelkedik a sorból. Ebben az évben ünnepelte a Tápai Népi Együttes fennállásának 50. évfordulóját. A hagyományörző népi együttesek találkozója kibővítették: meghívták a régi Bokrétamozgalmat néhány képviselőjét is. Sorrendben a tízedik tápai búcsút 1986. október 5-én, vasárnap rendezték meg; a művelődési ház zsűföltésága már-már katasztrófális volt. A vendégcsoportok nem tudták egymás produkcióját megnézni. Azt gondolhatnánk, biztató, hogy az érdeklődés ilyen nagy, hiszen akkor ennek a rendezvénynek még nagy jövője van. Sajnos nem lehetünk optimisták. A tápai búcsú az utóbbi évek jelentős bevételei ellenére ráfizetéses. Rengetegbe került a technikai feltételek biztosítása (színpadok állítása, hangosítóberendezések felszerelése, sátrak állítása, stb.) a csoportok elvezetése, a hivatásos és amatőr fellépők tiszteletdíjának terítése. A maroknyi kis szervezőcsapat sokszor erején felüli munkát végez, hiszen itt felelmes tömeg mozgásáról, ezerféle igény kielégítéséről van szó.

Az eltelt tíz év — nagy idő. Ezalatt a tápai búcsú hagyománnyá vált és bebizonyította életképességét. Legnagyobb erénye talán, hogy a hagyományörző népi együttesek találkozója, főműrűt teremtette meg. Ezeket a találkozásokat, a pezsgést a mozgalom sem nélkülözheti. Több helyi intézmény, vállalat összefogására lenne szükség ahhoz, hogy az anyagi feltételeket meg lehessen teremteni.

A tízéves, de tizenegyedik tápai búcsút 1987. október 4-én, vasárnap rendezik meg. Délután 2 órakor kezdődik a látványos menet, délután 3 órakor hagyományos gála. A műsorban a hosszútávú, a kalocsai, a nagymányoki, az ócsényi, a rományai, a váraljai, a zengővárkonyi és a tápai énekes-táncosok lépnek fel. A műsort most is ifj. Lele József vezeti. Délután 6 órakor kórus-hangverseny lesz a tápai templomban, este 8 órakor pedig lézer videódiszko a művelődési házban. A búcsútéren az Izis és a Riverside Együttes, díjatbe-mutató, bohóc-műsor és sportmenet szórakoztatja a „nagyérdeműt”

Czenéné Vass Mária

Új film

Színes magyar film. Írta: Mészáros Márta és Pataki Éva. Fényképezte: János Nyika. Zene: Döme Zolt. Rendezte: Mészáros Márta. Főbb szereplők: Czinkóczi Zsuzsa (Csere Ágnes), Jan Nowicki (Végvári Tamás), Irina Szaporowska (Ronyecz Mária).

Jó három éve kezdtem el először sejteni, hogy soha, senkit, sem lehet, sőt egyáltalán nem is szabad végérvényes minőség-kategóriákba sorítani. A véglegesnek hitt, „kikristályosítottak” gondolt minősítések pedig pláne nem egyebek több mint gyanús skatulyázásoknál, ha műalkotásokról van szó. Olyan szellemi produktumokról, melyek esetében egyszerűen abszurdum lezártnak tekinteni bárki teljesítménybizonyítványát — míg csak az illető él és dolgozik ebben az árnyékvilágban.

Mészáros Márta az 1984-es játékfilmszemlén úgy nyerte el a fődíjat Napló gyermekeimnek című filmjével, hogy emlékszem, az akkoriiban még újak számító filmfőgazdát, Köhalmi Ferenc különleges hangsúllyal hívta föl többünk figyelmét a rendezőnőre, és művére. Hogy csodálkoztam, mi több, idegenkedéssel elegy kelletlenséggel fogadtam (feltehetően jócskán többemmagammal) a dolgot, egyféle szempontból tulajdonképpen érthető: Mészáros Márta korábbi, „feministának” kikiáltott, nagyjából olyasfélének is nevezhető, mindenesetre túllírozott, érzélgős-didaktikus, mindentéle lelki csipkével jócskán fölcicmázott művei, az Anna és az előző filmek szinte kizárták, hogy egy bizonyos, történelmi-társadalmi középpontú világkép és eszmerendszer keretei közé illeszthető alkotás az ő nevével összekapcsoljunk. Így és ekkor jött a Napló gyermekeimnek, a gyermeki kiszolgáltatottság felkavaró erejű, kitűnő rajza a Rákosi-idők hatalombitorlóinak kegyetlen szorításában. Egy önéletrajzi ihletésű, magas

Napló szerelmeimnek

művészi értékű mozaikdarab, amely a személyes történelmi mélységet és magasságot egyaránt példázta és fölmutatta.

A folytatás az idej film-szemle záródarabja volt, májusban Cannes-ból már díjat hozott haza. A Napló szerelmeimnek azonban nemcsak folytatás. Megkockázatom: egyszerre kiteljesedés és beteljesülés is. A személyes élményeket a közelmúlt történelmének láttatásával úgy nemesíti nagy művészetileg, hogy — hallhatatlan információgazdagsággal, rendkívüli formai biztonsággal tanúskodó, nagyvonalú vázázástechnikával, erőteljes drámaisággal a már megszokottnak nevezhető, kitűnő színészvezetéssel — egyúttal dokumentarizmus és „nagyjátékfilmes” fikció tökéletes harmóniáját is megteremti. A régi hiraófelvételek és a film szereplőinek jelenlétét jelző fekete-fehér kockák montírozása annyira pontos, hogy néha az ember már a rendezőnőt megjelenítő Juli, azaz Czinkóczi Zsuzsa kortársának hiszi Révai Józsefet, vagy Gerő Ernőt és megfordítva. Czinkóczi egyébként, ha lehet, még jobb, mint az előző Naplóban volt — hol egy érett nő szépségét, hol egy lázongó kamaszlány kismackósan esetlen báját mutatja, mesteri váltásokkal. Figurájának sorsában (figyelemre méltó forgatókönyvírói bravúr!) elképesztően zökkenőmentes for-

dulatokban, igen nagy intenzitással ágyazódik be a jól elkülöníthető részletekre bontott közelmúlt: a tobzódó önkény 1950–1953 közötti éve, a Sztálin halálát közvetlenül követő időszak, a „kötélhúzások kora”, majd a XX. kongresszus ideje, a forrongó nyár — egészen 1956 őszéig.

Sztálint látjuk, meg persze Rákosit. Révai avatja a mai Dózsa György úton nem éppen hosszú ideig állott óriási Sztálin-szobrot. Nagy Imre kormányprogramját ismerteti 1953. júniusában a Parlamentben. A Titóval való szovjet kibékülés képei, Rajkék temetése 1956. október 3-án. És mindezenközben: egy fiatal lélek, egy romlatlan lány filmrendezőnek tanul a felelmes szuggesztivitással megjelenített ötvenes évekbeli Moszkvában, s vivja a maga kis csaláti környezetével.

Börtönökből, sztálini koncentrációs táborokból szabadult foglyok, viták családban és a Petőfi Körben. (Látszólag) óriási, szinte eszeveszett kavargás. Valójában: igazi, pontos, tiszta és drámai történelemóra, a vásznon, egy ragyogó alkotás jóvoltából. Melynek befejező jelenetében 1956. októberének legutolsó napjaiban Juli kétségbeesetten rázza a moszkvai magyar nagykövetség kapujának rácsait: „haza akarok menni...”

Hazaérkezett.

Domonkos László

Zsírsegegy tejtermékek

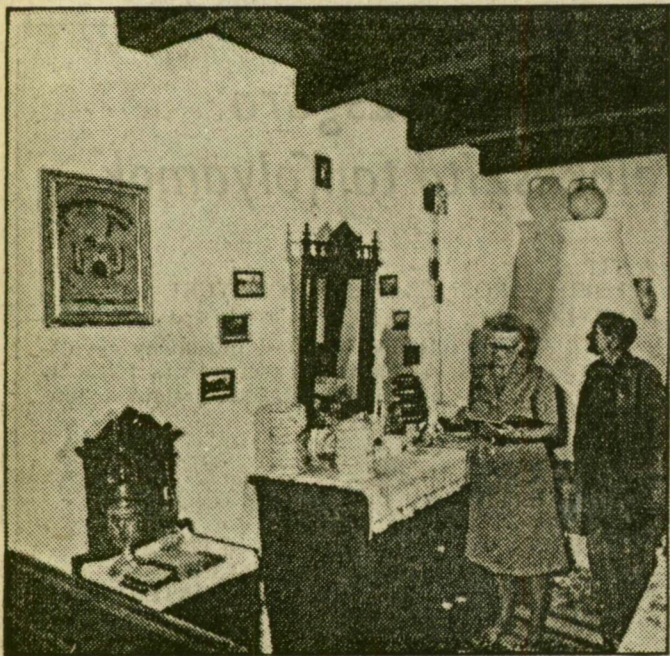
A fogyasztók igényeihez alkalmazkodva újabb zsírsegegy termékeket hoz forgalomba a tejpar.

A Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet és a Győr-Sopron Megyei Tejipari Vállalat együttműködésével a befejezéséhez közeledik az üzemi kísérletorozat a fél százalékos zsírtartalmú feltartós tej előállítására. A termék a magas zsírtartalmú tejnél mintegy 80 százalékkal kevesebb energiát, ám kétharmadával több fehérjét

tartalmaz. Az újfajta feltartós tej szavatossági ideje várhatóan tíz napnál hosszabb lesz.

Az ömlesztett sajtok választékát növeli a Budapesti Tejipari Vállalat azzal a sovány sajtjal, amelynek energiatartalma az eddigieké a fele lesz. A vállalat budafoki üzemében egy-másfél hónap múlva látnak hozzá a 9-10 százalékos zsírtartalmú paprikás, köményes és fokhagymás ízű sajtok gyártásához.

Tájház Mátán

A Hajdúturiszt Idegenforgalmi Hivatal megvásárolt és tájházzá alakított egy régi parasztházat a hortobágyi, máti pusztán. A tájházban több száz, eredeti bútort, háztartási és gazdálkodási tárgy eleveníti föl a régi alföldi élet hangulatát